

УДК 371.134: 3.16.2.00176

DOI:10.30837/nc.2021.3.11

Альтернативна практика як джерело формування професійної компетентності майбутнього менеджера соціокультурної сфери

Тарас Григорчук,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Олена Дуба,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський національний університет культури і мистецтв

Тенденції розвитку процесів глобалізації останніх десятиліть чітко демонстрували людству основні напрями еволюції світового господарства; вказували на правильність чи невірність добору моделей суспільного розвитку окремих країн; підтримували, чи піддавали сумніву ухвалені рішення щодо розвитку культури та соціальної сфери окремих народів. Однак раптове виникнення та поширення світом пандемії створило виклик для негайного перегляду усталених раніше підходів. Прийоми та методи, що використовувались колись, стали менш або й цілком непридатними для своєї реалізації в наявних умовах,

оскільки майже цілі галузі опинилися поза зоною уваги та залишилися в ситуації певної хаотичності розвитку.

Однією з таких галузей на сьогодні, з-поміж багатьох інших, є соціокультурна сфера та інституції, що забезпечують розвиток її кадрового потенціалу. Проте, як відомо, будь-які виявлені в процесі життєдіяльності проблеми нерідко перетворюються в підвалини формування чогось нового, більш прогресивного, здатного створити новітні надбудови розвитку організацій, галузей, суспільства в цілому. Саме такою проблемою, на нашу думку, є організація за наявних умов практичної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної сфери.

Вивченню особливостей практичної підготовки присвячено чимало робіт вітчизняних та закордонних дослідників. Зокрема, Т. В. Шевчук, О. П. Сідельник у своїх працях визначили особливості практичної підготовки студентів економічних спеціальностей. Ними також справедливо констатовано, що практична підготовка є базовою ціннісною орієнтацією майбутніх фахівців і вагомим засобом формування їхніх професійних компетенцій [1]. Схожий напрям досліджень ми знаходимо у Г. П. Шуки, хоча й вивчається тут практична підготовка фахівців туристичної індустрії. Разом із тим, авторка акцентує увагу на ефективності практичної підготовки і чітко вказує на критерії оцінки цієї ефективності [2], що є, на нашу думку, засобом діагностики фахового рівня ще в стінах навчального закладу.

М. І. Дзіковська у своїх дослідженнях аналізує особливості організації практичної підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей. Авторка, на основі аналізу навчального плану, пропонує ґрунтовну характеристику різних видів практичної підготовки, визначає необхідність її реалізації на засадах наступності та ролі самого навчального закладу в процесі формування фахівця [3]. Дуже близькими за характером є дослідження В. Ф. Чебукіної, хоча й стосуються підготовки фахівців технічних спеціальностей [4]. Особливо цінними тут є думки щодо забезпечення постійного зв'язку між навчальним закладом та базами практики, що даватиме змогу здійснювати перманентний моніторинг змін у вимогах до компетентності фахівців.

Психологічним аспектам практичної підготовки майбутніх фахівців присвячені дослідження Ю. В. Дроздової. Авторкою розглянуто періодизацію домінуючих мотивів студентів на певному етапі навчання та їх вплив на формування професійного самовизначення майбутніх фахівців [5, 6]. Не останнє місце серед цих мотивів посідає зміст практичної підготовки, який спри-

яє усвідомленню переваг та можливих недоліків майбутньої професії.

днак світова педагогічна практика надсилає нам і певні застереження, пов'язані з досліджуванним нами предметом. Так, наприклад, М. Еппл з університету Вісконсін-Медісон висуває думку про те, що постійні ринково зорієнтовані реформи освіти можуть містити в собі приховані небезпеки, оскільки не завжди можуть забезпечити її якість. При цьому сам аналіз якісних показників часто проводиться нечесно [7]. Ми дотримуємося думки, що практична підготовка сучасного студента також у багато чому споріднена з ринковою орієнтацією навчального закладу, який має на меті представити ринкові запитаного фахівця. Апостеріорі думку М. Еппла підтвердили Д. Біч та К. Беглі [8], провівши аналіз навчальної та практичної підготовки студентів педагогічних спеціальностей у навчальних закладах Англії та Швеції впродовж 2003 — 2013 років. Серед їхніх висновків був і такий, що напряду закликає повернутися до класичної парадигми підготовки фахівців.

Пошуку новітніх підходів до практичної підготовки майбутніх менеджерів присвячені роботи Ю. Васильєва, В. Кричевського, М. Поташника, В. Маслова. Наукові дослідження, присвячені проблемі підготовленості менеджера соціокультурної сфери до управлінської діяльності, представлені в роботах Т. Бурлаєнко, Л. Даниленко, В. Кірсанова, В. Олійника. Такі вчені, як Н. Бібік, І. Зязюн, А. Маркова, М. Степко, Л. Хоружа працювали над питаннями формування професійної компетентності майбутніх менеджерів.

Однак, не зважаючи на значний доробок вчених, ми майже не побачили ідей застосування альтернативних підходів у практичній підготовці студентів, спроможних формувати професійні компетентності під час здобуття освіти у навчальному закладі. Особливої ваги вони набувають за умов пандемії чи можливих інших загроз, що безпосередньо вже виникли. Виявлений нами стан вивчення предмету

нашого дослідження вказує на наявність суперечностей між реальною пропозицією наявних форм і методів організації практичної підготовки майбутніх фахівців-управлінців суб'єктів соціокультурної сфери та форм забезпечення професійної компетентності в умовах глобальної пандемії, що дає нам змогу сформулювати мету та завдання нашого дослідження.

Метою нашого дослідження є виявлення сутності, структури та завдань альтернативної практики як виду практичної підготовки фахівця соціокультурної сфери, спроможного забезпечити належне формування його професійних компетентностей. Серед основних завдань дослідження: визначення сутності альтернативної практики як виду практичної підготовки студентів; виявлення особливостей організації та проведення альтернативної практики; формування пропозицій щодо забезпечення якісної роботи учасників робочого процесу альтернативної практики.

Аналіз праць з проблеми формування компетентності шляхом активного застосування практичної підготовки дає нам змогу розглядати професійну підготовку менеджерів соціокультурної діяльності як певний набір якостей особистості, її установки, професійні, психологічні та інші знання й уміння, що опираються на наявний досвід як власний, так і представлений у вигляді даних у різноманітних джерелах інформації. Однак, за наявних умов сьогодення, одержати в належній мірі вказані знання стає нелегко, оскільки пандемія значно скорочує кількість комунікацій в системі «людина — людина» через зумовлені карантинними обмеженнями закриття установ, організацій, підприємств, що особливо помітно в соціокультурній сфері. Дані обставини призводять до звуження кола інформаційних джерел, спрямованих на формування знань, практичних навичок студента, а як наслідок — його професійних компетентностей. Саме тому, на нашу думку, на допомогу тут може прийти альтернативна практика студентів.

З метою демонстрування нашого бачення сутності досліджуваного нами предмету та запобігання різночитань ми пропонуємо визначити *альтернативну практику студентів як вид практичної підготовки, за якого студент у встановлені терміни проходить її в споріднених (профільних або непрофільних) організаціях, за місцем безпосереднього проживання чи на кафедрі, в очній і/або дистанційній формі, за заздалегідь затвердженими програмами та відповідно до висунутих завдань під керівництвом викладачів кафедри.* За умов дуальної освіти та проходження студентом практики саме на кафедрі керувати альтернативною практикою можуть двоє кафедральних викладачів — один, що викладає, наприклад, теоретичні курси дисциплін, він же є керівником практики від навчального закладу; другий — практичні дисципліни, який посідатиме роль керівника з місця практики.

Особливості організації та проведення альтернативного виду практики насамперед передбачають розроблення відповідної програми, яка враховує умови її проходження та включає використання дистанційної роботи. При цьому кожна кафедра розробляє власний «Робочий план» проведення альтернативної практики. Впродовж першого робочого тижня формуються «Індивідуальні графіки» проходження практики для кожного студента. «Індивідуальний графік» роботи студента, як правило, являє собою план, що включає в себе розподілені робочі години відповідно до обсягу відведеного навчальною програмою курсу часу (таблиця).

В Індивідуальному графіку роботи студента під час проходження практики розписується робота студента як при кафедрі, так і рівень виконання індивідуального завдання.

З метою забезпечення якісної роботи учасників робочого процесу альтернативної практики фахівці кафедри організують навчальні курси, лекції, майстер-класи тощо, де можуть розглядатися наведені нижче теми.

Приблизна структура обсягу годин, передбачених навчальною програмою курсу

Курс	Вид практики	Загальна кількість годин	Кількість годин роботи студента на виробництві	Кількість годин самостійної роботи студента
1	Ознайомча	270	180	90
2	Навчальна	540	360	180
3	Виробнича	630	420	210
4	Переддипломна	720	480	240
1 ОС Магістр	Стажування за фахом	450	300	150
2 ОС Магістр	Науково-педагогічна (асистентська)	180	120	60

1. Організація навчальної діяльності в дистанційному режимі. Тут доцільно розглянути такі питання: навчальні платформи та робота в їхньому середовищі; ключові процедури практичної підготовки в умовах дистанційного навчання; ефективні способи організації діяльності; форми щотижневої звітності учасників робочого процесу.

2. Організація комунікацій в умовах віддаленого доступу, де розглядають: процедури комунікацій, що сприяють виконанню завдань; способи організації комунікацій та їх канали; критерії ефективності комунікацій (оперативність, точність, лаконічність, зрозумілість тощо) та їх оцінка.

3. Організаційно-психологічні передумови перенесення робочого місця, де розглядається: самоорганізація, планування режиму роботи, забезпечення щоденної продуктивності. Тут також доцільно обговорити: основні психологічні проблеми, які можуть виникнути в процесі дистанційної роботи; висунути рекомендації щодо подолання психологічних проблем або зменшення їхнього негативного впливу.

4. Соціальні комунікації, де вивчаються: психологічні передумови ефективної взаємодії працівників в умовах дистанційної роботи; соціальне лідерство та командна робота в умовах віддаленого режиму.

5. Профілактика негативних впливів дистанційної роботи. Тут варто приділити увагу таким питанням: емоційний контроль; психологічні механізми негативного впливу інформації на життєдіяльність людини; особливості сприйняття інфор-

мації, пов'язаної з різними видами небезпеки; рекомендації щодо інформаційної гігієни.

6. Поради для підтримки ментального (інколи й фізичного) здоров'я під час дистанційної роботи, зокрема: перебудови щоденного робочого процесу, зумовлені переходом у дистанційний режим роботи, та ментальне здоров'я; поради для підтримки ментального здоров'я під час дистанційної роботи.

7. Лекції, майстер-класи професійного спрямування, що передбачають конкретні поради щодо виконання фахових завдань.

Для супроводу й контролю роботи студентів під час практики розробляється додаток до щоденника практики «Електронний щоденник» який розміщується на платформі дистанційного навчання за таким зразком (рисунок).

Хоч форма електронного щоденника, представлена на рисунку, є лише рекомендованою і не має на меті руйнувати творчий потенціал науково-педагогічних працівників, однак, на нашу думку, вона добре підходить для проведення різних видів практики — як альтернативної, так і традиційної. Разом із тим, дана форма легко реалізовується в мережах і стає доступною з різних засобів комунікації (телефону, комп'ютера тощо), що забезпечує комфортність комунікацій і свободу пересування під час практичної підготовки.

Зважаючи на особливості проведення різних видів практики та шляхів забезпечення формування професійних компетентностей, маємо вказати, що практика першого року навчання, або *ознайомча*

Студента(ки) _____ курсу _____					ФОТО студента
Групи _____					
Номер телефону _____					
Електронна адреса _____					
Посилання на сторінки в соціальних мережах _____					
Керівник практики від кафедри (ПІБ, н/т, електронна адреса) _____					
№ з/п	Місце роботи, проведення заходу	Вид роботи	Завдання	Опис виконання	Примітки

практика — беручи до уваги умови дистанційної форми педагогічної взаємодії, коли більшість студентів, під час проходження практики перебувають за місцем проживання, проходження практики організовується за змішаним типом: очно і/або дистанційно.

Керівником практики від кафедри організовуються групи з декількох осіб, які проживають за місцем знаходження навчального закладу. Практиканти відвідують запропоновані програмою практики організації, заходи (згідно із затвердженим графіком проходження практики). Ознайомлення, як правило, відбувається у формі екскурсій, зустрічей із представниками професійної сфери, проведенням майстер-класів тощо. Паралельно, за згодою керівництва, може здійснюватися запис відео, фотографування, а також он-лайн трансляція події — для всього курсу.

Перебуваючи за місцем проживання, студент отримує завдання вивчати об'єкт реалізації практичних навичок у своєму регіоні. Знаходити і описувати, в щотижневих матеріалах звіту, не лише відомі місця в своєму регіоні, а й знайти нові локації, які можна використовувати для майбутніх досліджень, проведення соціокультурних заходів, розвитку туризму, культурного обміну тощо. Дізнаватись про те, у який спосіб можна отримати згоду

від адміністрації населеного пункту, усіх необхідних служб для проведення конкретних соціокультурних заходів, вивчити інфраструктуру місць перебування запрошених гостей (зірок). При цьому доцільно створити пакет зразків необхідних документів для реалізації певного проекту, який студент може запропонувати провести в місці свого перебування, що можна безпосередньо виконувати в рамках виконання індивідуального завдання студента під час альтернативної практики, відповідно до її програми. Також до цього завдання практикант може додати розроблений особисто план реалізації, сценарний план, план організації знімального процесу, тощо. Під час такого виду роботи обов'язковим є збір наочного матеріалу (друкованих документів, фото, відео тощо) який студент може створювати індивідуально, чи долучати до цього завдання інших осіб, або ж знаходити матеріал у медійному просторі.

Зібраний матеріал стає основою для створення власної, загальної інформаційної платформи університету (сайту), до якого вносяться данні з усіма подробицями, контактами осіб, які можуть надавати актуальну інформацію, яка стосується місцевості. При цьому такий вид практичної роботи може бути віднесено до нового напряму досліджень, що привносить практична підготовка студентів, — «Ме-

неджмент територій в системі досліджень соціокультурної сфери». Напрацювання студентів, під уважним контролем і супроводом з боку керівників практики від кафедри, можуть стати цінним надбанням інформації, яку можна використовувати у науковій, навчальній діяльності самого навчального закладу, організацій-партнерів, а також і початку власного бізнесу майбутнього фахівця.

В рамках проходження практики студентами першого року навчання, також може бути доречним ознайомлення із звичайними або 3-D турами мистецьких, культурних, туристичних об'єктів, запропонованих кафедрою чи обраних самостійно, а також внесення такого виду екскурсій до звітів студентів.

Впродовж другого року навчання відбувається *навчальна практика*, яка передбачає прикріплення студента до фахівця чи групи професіоналів, у співпраці з якими практикант матиме змогу спостерігати за робочим процесом, отримувати завдання та рекомендації до його виконання, додатково навчатися, брати участь у майстер-класах тощо як у очній, так і дистанційній формах. Також студент може бути залучений до збору і формування інформаційних баз, контактів, налагодженню нових зв'язків Україною та серед закордонних партнерів для діяльності організації, а також реалізації міжнародних проєктів. Студенти можуть бути залучені до проведення таких онлайн заходів як, наприклад: організація фестивалів, форумів, репетицій, концертів тощо, які потребують розповсюдження інформації, координації роботи в певних напрямках, креативних ідей, пошуку аудиторії, комунікації з учасниками.

До теми індивідуального завдання студента тут доцільно вносити як власні його ініціативи, тобто пропозиції щодо діяльності окремих суб'єктів соціокультурної діяльності, так і науково-пошукову роботу студента в обраному ним напрямі наукових досліджень з подальшою участю в студентських семінарах, конференціях та інших наукових заходах.

Практика третього року, тобто *виробнича практика*, має стати кроком до самостійної діяльності майбутнього фахівця. Підписуючи угоду із організаціями — базами практики чи плануючи його самостійну роботу за місцем проживання або на кафедрі, потрібно обговорювати можливості студента під час його роботи. Такими можуть бути: доручення певної зони відповідальності в загальному робочому процесі; ведення певного, окремого виду діяльності; організація і реалізація проєкту за його ініціативою із залученням команди фахівців бази практики, місцевих знавців і експертів, викладачів кафедри. Діяльність може проводитись як он-лайн, так і в очній формі (за умов дотримання усіх вимог санітарної безпеки).

В якості теми Індивідуального завдання студент може обрати: опис пропозиції щодо покращення роботи організації — бази практики; бачення та шляхи реалізації власного проєкту з розписаним планом, актуальністю, засобами його втілення; обрану тему науково-пошукової роботи з подальшим представленням її на студентських семінарах та конференціях.

Переддипломна практика, яку проходять студенти четвертого року навчання, передбачає формування і збір практичного матеріалу для написання бакалаврського проєкту (дипломної роботи). Тут слід враховувати, що в умовах сьогодення, за вимогами фондів, які фінансують культурно-мистецькі проєкти, органів контролю, адміністрації, управління тощо, проведення соціокультурних заходів є можливим за умов дотримання карантинних обмежень. Тому, при плануванні роботи студенти повинні обов'язково враховувати особливість регіону проведення заходу, а також формат роботи, який, як показує практика, найчастіше передбачає взаємодію он-лайн. Для вдалої роботи в даному напрямі студенту варто проходити практику в організації, яка вже має подібний досвід, або ж керівництво організації усвідомлює відповідальність проведення соціокультурних заходів в сучасних умовах і готове долучати додаткові

можливості, ресурси, а за необхідності й нових фахівців, за допомогою яких реалізація проєкту може бути втіленою.

Аналіз власної роботи, її актуальність і особливості реалізації можуть увійти в тему Індивідуальної роботи студента з подальшим представленням і обговоренням з практиками, науковцями, фахівцями на семінарах, круглих столах і науково-практичних конференціях.

Практична підготовка за освітнім рівнем «Магістр» передбачає два види практики: стажування за фахом і науково-педагогічну (асистентську) практику.

Стажування за фахом передбачає, що, за можливості, база практики надає студенту певну платформу для збору матеріалів, інформації, придатних для написання магістерської роботи. Своє дослідження і аналіз матеріалу студент може оприлюднювати на науково-практичних семінарах, конференціях, а також в опублікованих тезах та статтях наукових видань.

Науково-педагогічна (асистентська) практика спрямована на виявлення та реалізацію педагогічних здібностей практикантів. Відповідно до Положення та Програм практики студентів-практикантів долучаємо до роботи кафедри в якості асистентів. Студенти отримують консультації від викладачів-консультантів певних дисциплін, проводять чотири практичні, та два організаційно-виховних заняття із студентами молодших курсів.

Для участі в навчальному процесі студентам-практикантам слід провести навчальні лекції щодо особливостей організації роботи, проведення занять за допомогою електронних систем, якими користується навчальний заклад.

Уся робота студентів і керівників практики під час її проведення протягом усього періоду контролюється та супроводжується на електронній платформі дистанційного навчання, яка використовується університетом або викладачем. Плани роботи, додатки до щоденників (електронні щоденники практики), щотижневі звіти керівників практики тощо

можуть бути розміщені на он-лайн платформі із наданим доступом для перевірки роботи.

тже, за умов пандемії чи інших глобальних або регіональних потрясінь, яким значною мірою піддається сфера соціокультурної діяльності, практичне навчання студентів, які мають на меті стати активними учасниками її суб'єктів, може здійснюватися і завдяки використанню альтернативної практики студентів як особливого виду практичної підготовки, за якого студент у встановлені терміни проходить її в організаціях сфери культури, за місцем безпосереднього проживання чи на кафедрі, в очній і/або дистанційній формі, за затвердженими програмами під керівництвом викладачів кафедри. При цьому еволюція професійної компетентності йтиме відповідно до ієрархії завдань, що формуються на основі отриманих знань на кожному з етапів професійної підготовки, та через забезпечення якісної роботи учасників робочого процесу альтернативної практики.

Література

1. Шевчук Т.В., Сідельник О.П. Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів як невід'ємна детермінанта формування їхніх професійних компетенцій // Наук. вісник НЛТУ України. Серія економічна. 2017. Вип. 27, № 2. С. 189-193.
2. Щука Г.П. Організація практичної підготовки майбутніх фахівців туристичної індустрії // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. 2010. № 16(203). С. 117-125.
3. Дзіковська М. І. Організація практичної підготовки майбутніх фахівців природничих спеціальностей у коледжі // Молодий вчений. 2018. № 3 (55). С. 84-89.
4. Чебукіна В. А. Особливості організації практичної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. 2013. Вип. 3(4). С. 204-210.

5. Дроздова Ю. В. Проблеми сучасної психології // Зб. наук. праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2017. Вип. 37. С. 86-97.

6. Корольчук В., Дроздова Ю. Теоретичні основи розвитку професійного самовизначення майбутніх фахівців торговельного підприємства // Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : зб. тез доповідей Міжнар. наук.-

практ. конф., 14 — 15 травня 2015 р., Т. 2. Мукачево : Карпатська вежа, 2015. 361с.

7. Apple M. W. Markets, Standards, Teaching, and Teacher Education. 2001. <https://doi.org/10.1177/0022487101052003002>.

8. Beach D., Bagley C. Changing professional discourses in teacher education policy back towards a training paradigm: a comparative study // European Journal of Teacher Education. 2013. Vol. 36, Is. 4. <https://doi.org/10.1080/02619768.2013.815162>.

03.09.2021

Відомості про авторів:

Григорчук Тарас Васильович — кандидат педагогічних наук, доцент; кафедра менеджменту фешн- і шоу-бізнесу; Київський національний університет культури і мистецтв; Київ; Україна; email: hryh@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0395-1966>.

Диба Олена Петрівна — кандидат педагогічних наук, доцент; кафедра режисури естради та масових свят; Київський національний університет культури і мистецтв; Київ; Україна; email: hryh@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0848-2393>